

‘De gecompliceerde relatie tussen de vijf broers bleef me lang bij’

*Ivo van Hove en
Toneelgroep Amsterdam
bewerken Visconti*

Ivo van Hove, artistiek leider van Toneelgroep Amsterdam en in zijn jonge jaren een onvervalste filmfreak, is gefascineerd door het werk van grote regisseurs. Vanaf 1 mei is zijn adaptatie van Luchino Visconti's klassieker *Rocco e i suoi fratelli* (1960) te zien in de Stadsschouwburg. Van Hove: ‘In de filmscripts uit de jaren zestig en zeventig vind ik sterke maatschappelijke verhalen terug.’ Het Filmmuseum vertoont de film - met ster Alain Delon - vanaf 28 mei. door Jente Posthuma

Ivo van Hove kan zich met iedereen identificeren, zegt hij. ‘Ook met de onplezierigste man of vrouw op het toneel.’ Voor sommigen is dat misschien geen verrassing. Want dat de artistiek leider van Toneelgroep Amsterdam - een bezielde theatermaker, verantwoordelijk voor vele internationale successen - zo nu en dan onaangenaam uit de hoek kan komen, is bekend. ‘Een bullebak’, ‘onaardig’ en ‘autoritair’ noemt hij zichzelf wel eens in interviews. ‘Dat is nu eenmaal mijn temperament’, vindt hij. In zijn kantoor aan de Prinsengracht in Amsterdam oogt hij haastig. ‘Hij heeft maar een half uur’, kondigt zijn assistent van tevoren aan. In de praktijk komt dat neer op krap twintig minuten, waarvan hij een paar minuten verdwijnt om een goede kennis te begroeten. ‘Sorry’, zegt hij als hij terugkomt. Dat wel.

Bloedmooie tekst

Van Hove heeft het druk met de laatste repetities van zijn Ingmar Bergman-adaptatie ‘Kreten en gefluister’. De laatste jaren ontwikkelde de theatermaker, wereldberoemd om zijn emotionele, fysieke regie van klassieke drama's en opera's, een sterke interesse in het vertalen van films naar het toneel. Eerder bracht hij *Faces* (1968) en *Opening Night* (1977) van John Cassavetes op de planken. Binnenkort, tijdens het Holland Festival, presenteert hij zijn toneelversie van Michelangelo Antonioni's filmtrilogie *L'Avventura* (1960), *La Notte* (1961) en *L'Eclisse* (1962).

Van Hove: ‘Theatraal is het een grote uitdaging voor een regisseur en voor acteurs om een film op het toneel te brengen. Film heeft een heel andere beeld- en verteltaal. Daar moet je een antwoord op zien te vinden. Bovendien vind ik in veel filmscripts uit de jaren zestig en zeventig sterke, eigentijdse maatschappelijke verhalen terug. Vooral daarom boeien ze me.’

Van Hove (50) zag *Rocco e i suoi fratelli* voor het eerst toen hij begin twintig was. In die periode was hij ‘een filmfreak’ en woonde hij in Antwerpen om de hoek van een oude bioscoop. In de verlaten zalen van dat theater zag hij alle films van Fassbinder, Pasolini en Visconti. ‘*Rocco e i suoi fratelli* vond ik prachtig, maar de film maakte niet meer indruk op

me dan andere films. De gecompliceerde relatie tussen de vijf broers bleef me lang bij, maar het sociaal-realisme deed me minder. Daar was ik toen helemaal niet mee bezig. Pas later, toen ik het script las, maakte het grote indruk.’

Hoe kwam dat?

‘Omdat het lijkt alsof het vandaag geschreven is. Het is het verhaal van een weduwe die met haar vijf zoons van het zuiden van Italië naar het noorden verhuist, van het platteland naar Milaan, de grote stad. Een van die zonen past zich vrij snel aan. Een andere zoon wil het liefst meteen terug naar waar hij vandaan komt. Weer een ander belandt in het criminele circuit. De zoons vertegenwoordigen de verschillende houdingen van immigranten, attitudes die ook tegenwoordig nog bestaan. Ik vond dat de voorstelling vooral daarover moest gaan. Daarnaast is de film natuurlijk gebaseerd op een bloedmooie tekst met fantastische personages en onverwachte wendingen. Het is niet alleen een sociaal-realistisch drama, maar ook een familiegeschiedenis die over broederlijke liefde gaat. Broederlijke liefde die heftig onder vuur komt te liggen, en explodeert. Al snel komt er een vrouw in het spel en wordt zij de splijtzwam tussen de broers Rocco en Simone. Er ontstaat jaloezie, en wraakgevoelens leiden uiteindelijk tot verkrachting en moord. *Rocco* is eigenlijk net een Grieks drama.’

‘Ik ben heel temperamentvol, veel dingen duren mij te lang.’

Boksen om te integreren

Van Hoves ‘Rocco en zijn broers’ beleefde het afgelopen najaar zijn wereldpremière op het Duitse RuhrTriennale-festival. Midden op het toneel stond een grote boksring, een verwijzing naar de bokscarrière die de broers Rocco en Simone (in de film gespeeld door Alain Delon en Renato Salvatori) een betere toekomst moet bieden. Op elke hoek stond een ‘huis’, een stelling van meerdere verdiepingen. Het publiek zat op tribunes rondom de ring, waar de personages - in het Duits - hun conflicten uitvochten: Fedja van Huet als Rocco, Hans Kesting als Simone en Halina Reijn als Nadia, de vrouw die een breuk tussen beide broers veroorzaakt.

Vond u het belangrijk om een nieuwe interpretatie te brengen van de film?

‘Met de film heb ik me helemaal niet beziggehouden, alleen met het filmscript. Dat behandel ik zoals ik een toneelstuk van Shakespeare behandel. Ik ga dat lezen, analyseren. Natuurlijk, de film is in 1960 gemaakt. Ondertussen zijn we andere mensen met andere gevoelheden. En op het toneel kun je natuurlijk niet van de ene locatie naar de andere knippen. Dus hebben we een eenheidsdecor ontworpen, waarin het boksen centraal staat. Voor Rocco en Simone is een bokscarrière een vorm van integratie. Bovendien is het boksen een uitlaatklep voor hun woede, hun verlangens.’

Ik las in een Duitse recensie dat het stuk een redelijk getrouwe weergave is van het originele script.

‘Ja, die tekst volgen we op de voet, we hebben het verhaal bijvoorbeeld niet verplaatst naar het Amsterdam van vandaag. Waarin ik afwijk van Visconti is dat ik meer nadruk leg op Ciro, de een-na-jongste van de vijf broers. Die integreert vrij snel, gaat uiteindelijk in de fabriek

van Alfa Romeo werken en krijgt een relatie met een meisje. Hij blijft verbonden met zijn familie, maar heeft ook een leven buiten zijn familie opgebouwd. Visconti richt zich vooral op Rocco, een heel ambivalente figuur: hij offert zich op voor zijn familie, maar *deep down* wil hij terug naar het platteland. Ciro vindt wél een evenwicht tussen de oude en de nieuwe wereld. Het verhaal eindigt bij hem, omdat hij een toekomst heeft. Dat is niet pijnloos gegaan, want voor een deel heeft hij afscheid moeten nemen van zijn familie. Ik vind hem de meest positieve figuur in het stuk. Daarom voel ik voor hem de meeste bewondering.’

Het Duitse publiek schijnt het stuk wel erg lang te hebben gevonden, zonder pauze.

‘Dat klopt, maar het is natuurlijk een familieverhaal, al die broers komen aan bod. De voorstellingen in Amsterdam hebben wel een pauze, ook omdat ik gemerkt heb dat men na de verkrachting van Nadia even op adem moest komen. Het publiek zit erg dichtbij, voelt het bloed, zweet en de tranen van de acteurs. Ik wilde die verkrachting niet op een sexy Hollywood-manier weergeven, maar zoals ik denk dat die echt is: gruwelijk, rauw, heel primitief en totaal niet sensueel. Daardoor kwam de scène bij veel mensen als een knock-out aan. Ik heb, net als Hitchcock, de kracht van de suggestie gebruikt. Het lijkt of je alles ziet, maar je ziet bijna niets. Daardoor wordt het nog gruwelijker.’

Binnenkort gaat uw eerste speelfilm Amsterdam in première. Ook een verhaal over immigranten, over broederliefde en over wat een stad bij zijn bewoners aanricht.

‘Achteraf gezien heeft die film veel aanknopingspunten met *Rocco e i suoi fratelli*, al zou ik mezelf nooit met Visconti durven vergelijken.

Biografie Ivo van Hove

Ivo Ferdinand Coleta van Hove (Heijst op den Berg, België, 1958) volgde een regieopleiding in Brussel. In 1981 richtte hij met beeldend kunstenaar Jan Versweyveld - nog steeds zijn vaste vormgever en levenspartner - de theatergroep Akt op. Van 1990 tot 2000 was Van Hove artistiek leider bij het Zuidelijk Toneel en van 1997 tot 2004 leider van het Holland Festival. In 2001 volgde hij Gerardjan Rijnders op bij Toneelgroep Amsterdam. Naast zijn werk bij Toneelgroep Amsterdam regisseerde Van Hove de ensembles

van Deutsches Schauspielhaus Hamburg, Staatstheater Stuttgart en New York Theatre Workshop en ensceerde hij opera's bij de Vlaamse Opera Antwerpen en De Nederlandse Opera in Amsterdam. Bij de Vlaamse Opera begon hij in 2006 met de regie van Wagners tetralogie ‘Der Ring des Nibelungen’. Voor Joop van den Ende regisseerde hij de musical ‘Rent’. Sinds 1984 is Ivo van Hove verbonden aan het Conservatorium Antwerpen, waar hij doceert en betrokken is bij het artistiek beleid.

ken. *Amsterdam* gaat over een stad die zijn eigen kinderen opvreet. De film is het verhaal van een jonge illegale Marokkaan, een gelukszoeker die komt om geld te verdienen, niet om te integreren. Wanneer zijn vader in Marokko stervende is, gaat zijn jongere broer naar hem op zoek. Beide broers raken verstrikt in de jungle van Amsterdam. In een vrij heftig, snel tempo raast de film aan je voorbij. Hoop ik.’

Waarom koos u als twintiger, in uw cinefiele periode, niet voor het vak van filmregisseur?

‘Omdat het in Nederland niet zo vanzelfsprekend is om een film te maken. Je doet daar al gauw vijf of zes jaar over. Waarom kan dat niet binnen een jaar? denk ik altijd. Ik ben heel temperamentvol, veel dingen duren mij te lang. Dat is soms een probleem.’

‘Rocco en zijn broers’ van Toneelgroep Amsterdam wordt van 1 t/m 16 mei opgevoerd in de Stadsschouwburg Amsterdam. Rocco e i suoi fratelli (Luchino Visconti, 1960) is vanaf 28 mei te zien in het Filmmuseum en de filmtheaters in het land. Zie voor meer informatie p.22, 23

FILM MUSEUM BUSINESSCLUB

Het nieuwe Filmmuseum aan het IJ is spraakmakende architectuur en bruisend ontmoetingscentrum voor film liefhebbers in één. In de ontwikkeling van dit nieuwe museum in het zonnige Overhoeks kunnen partners en sponsors een belangrijke rol spelen. De Filmmuseum Businessclub heet hen van harte welkom.

Over twee jaar zal de nieuwbouw van het Filmmuseum aan de IJ-oever in de wijk Overhoeks (‘nieuw Amsterdam aan het IJ’) een feit zijn. Dan betreft het Filmmuseum een spraakmakend ontwerp van het Weense bureau Delugan Meissl Associated Architects. De spectaculaire, breed uitwaaiende schelpvorm biedt onderdak aan vier zalen (600 bezoekers), een modern studiecentrum, een goed geoutilleerde museumwinkel en een café-restaurant. Daarmee behoort het permanente ruimtetekort van het museum tot het verleden en kan het Filmmuseum zich in de volle breedte ontwikkelen.

Het Filmmuseum wil zijn positie in het culturele en maatschappelijke leven verstevigen en de aandacht voor zijn activiteiten vergroten. Daarom is onder meer de Filmmuseum Businessclub in het leven geroepen, met ervaren bestuurders als Ivo Opstelten (partijvoorzitter VVD, oud-burgemeester Rotterdam), Anneke de

Vries (managing director ING Real Estate Development), Roberto Payer (general manager Hilton Hotel) en Jos Nijhuis (president en CEO Schiphol Group).

Boeiende mogelijkheden

Door lid te worden van de businessclub kunnen geïnteresseerde partijen een bijdrage leveren aan de realisatie van de nieuwbouw. Ook kunnen partners en sponsors van betekenis zijn voor de ondersteuning van speciale tentoonstellingen, restauraties of film-evenementen. Het Filmmuseum biedt partners aantrekkelijke mogelijkheden voor gezamenlijke promoties en communicatie, relatieontvangsten, naamsvermelding en andere brandingactiviteiten. Partners verwerven bovendien het exclusieve recht om bezoekende acteurs en regisseurs persoonlijk te ontmoeten.

Meer weten?

Wie graag een bijdrage wil leveren aan de groei en ontwikkeling van het enige filmmuseum in Nederland, kan contact opnemen met de manager sponsorwerving, Anne-Floor van Tilburg (atilburg@filmmuseum.nl/020-5891442). Zij staat toekomstige partners graag te woord.

